અમદાવાદ વિશે | ડૉ. જયકુમાર ર. શુક્લ

[**આ છે અમદાવાદ :** લેખક : ડૉ. માણેકભાઈ પટેલ 'સેતુ', પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧, પહેલી આવૃત્તિ : નવેમ્બર ૨૦૦૭, પૃ. ૫૭૬+૧૮, કિં. રૂ. ૬૫૦]

પ્રસ્તુત ગ્રંથ અમદાવાદ શહેરના દાંતના પ્રસિદ્ધ ડૉક્ટર માણેકભાઈ પટેલે લખીને નવી કેડી કંડારી છે. તેમણે અગાઉ 'અમદાવાદકથા' નામનો અમદાવાદના ઇતિહાસનો ગ્રંથ ગૂર્જર પ્રકાશનમાંથી ૧૯૯૬માં પ્રગટ કર્યો હતો. તેમનો આ બીજો ઇતિહાસવિષયક ગ્રંથ છે. દાંતના એક સફળ ડૉક્ટર, ઇતિહાસલેખનમાં પણ એટલા જ સફળ પુરવાર થયા છે, એમ તેમનાં બંને પુસ્તકો વાંચતાં ખાતરી થાય છે.

ઇતિહાસમાં સામાન્ય માનવી તથા તેનાં કાર્યોની નોંધ લેવી જોઈએ, એવા વિચારો ૧૮મી સદીમાં યુરોપમાં ઉદ્ભવ્યા હતા. ફ્રેન્ચ ચિંતક વોલ્ટેરે (૧૬૯૪-૧૭૭૮) તેના ગ્રંથમાં જણાવ્યું છે કે સમાજના બધા વર્ગના લોકોનાં કાર્યોને ઇતિહાસમાં સ્થાન મળવું જોઈએ. આ વિચારોને અનુરૂપ ડૉ. માણેકભાઈએ આ ગ્રંથ લખ્યો છે. તેમણે માત્ર શાસકો, ધર્માચાર્યો કે ધનિકોનો જ ઇતિહાસ નથી લખ્યો, પરંતુ અમદાવાદની અસ્મિતાને પોષનાર, તથા તેમાં સતત વધારો કરનાર વિવિધ ક્ષેત્રના અગ્રણીઓનો અને તેઓની લાક્ષણિકતાઓનો આધારભૂત ઇતિહાસ લખ્યો છે. તેમાં વેપારીઓ, ઉદ્યોગપતિઓ, સમાજસેવકો, કેળવણીકારો, ચિત્રકારો, સાહિત્યકારો, શિલ્પકારો, નારીરત્નો, સંગીતકારો વગેરે સમાજને સંસ્કારી બનાવીને ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન અપાવનાર સૌ કોઈનો ઇતિહાસ આલેખીને એક મહત્ત્વનું કામ કર્યું છે. લેખકે અમદાવાદ શહેરની મહત્ત્વની સંસ્થાઓ – શિક્ષણસંસ્થાઓ, સંગ્રહાલયો, હસ્તપ્રતભંડારો, ગ્રંથાલયો, ચિકિત્સાલયો વગેરેની ઉપયોગી અને પ્રમાણભૂત માહિતી આપી છે. આ સંસ્થાઓમાં મહાનગરપાલિકા, ગાંધી આશ્રમ, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, ગુજરાત વિદ્યાસભા, જ્યોતિસંઘ વગેરેની સ્થાપના, તેનો વહીવટ તથા વહીવટદારોનો સંક્ષિપ્ત પરિચય પ્રસ્તુત પુસ્તકમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે.

ગ્રંથ લખતા અગાઉ, લેખકે વિવિધ ક્ષેત્રોના તથા અમદાવાદ સાથે સંકળાયેલા અનેક વ્યક્તિવિશેષની મુલાકાતો લીધી છે. વારંવાર મુલાકાતો લીધી છે. અવસાન પામેલા મહાનુભાવોના પરિવારજનોની પણ મુલાકાતો લઈને, શક્ય એટલી અધિકૃત સામગ્રી ભેગી કરી છે. આ સર્વ સામગ્રીનો પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં સચિત્ર તથા સુચારુ સંચય કરવામાં આવ્યો છે. તેમનું લખાણ રસપ્રદ અને શૈલી સરળ છે. પુસ્તકનું શીર્ષક 'આ છે અમદાવાદ' બધી રીતે યોગ્ય છે. અમદાવાદ વિષે જાણવા ઇચ્છતા લોકો તથા સૌ ગુજરાતીઓને આ ગ્રંથ અવશ્ય ઉપયોગી થશે, એવો મારો અભિપ્રાય છે. આવો ઉપયોગી ગ્રંથ પરિશ્રમ-પૂર્વક લખવા બદલ ડૉ. માણેકભાઈ પટેલને તથા તેને પ્રગટ કરવા બદલ ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલયને હાર્દિક અભિનંદન !